

JULI 2002
NUMMER 12

In dit nummer

- Synergie centraal tijdens Workshop 'Pijlers onder planbureauproducten'
- Natuurverkenning in boekvorm!
- Team Natuurbalans verkent natuur in en om Utrecht
- Natuurbeleid heeft draagvlak en verbreding nodig
- Lezers waarderen Nieuwsbrief
- Reorganisatie bij RIVM heeft gevolgen voor NPB

Nieuws van het Natuurplanbureau

is een gezamenlijke uitgave van de planbureaupartners: RIVM, WUR, RIKZ en RIZA. De Nieuwsbrief is bedoeld voor planbureau medewerkers en/of geïnteresseerden in planbureauwerk binnen de partnerinstellingen.

Redactie: Bram ten Cate,
NPB – vestiging Wageningen
Postbus 47, 6700 AA Wageningen
Tel. (0317) 47 44 82
E-mail: info@npb-wageningen.nl

Internet: www.natuurplanbureau.nl

Abonnement

Aan- of afmelden voor de Nieuwsbrief kan uitsluitend via bovenstaand mailadres.

Informatie uit deze Nieuwsbrief mag worden overgenomen mits de bron wordt vermeld.

**Nummer 13 van de Nieuwsbrief
verschijnt in september 2002**

Nieuws van het Natuurplanbureau

Synergie centraal tijdens Workshop 'Pijlers onder planbureauproducten'

Harm Houweling en Paul Hinssen

Op 13 juni 2002 vond de derde jaarlijkse pijlersbijeenkomst van het Natuurplanbureau (NPB) plaats. Voor het eerst hebben we aandacht besteed aan het voltooide (2001), het lopende (2002) en het voorgenomen (2003) onderzoek voor het NPB. Centraal in de drie opeenvolgende sessies stond de vraag: Wat is de beste manier om de kennisbasis voor het NPB te ontwikkelen en te onderhouden?

De jaarlijkse workshop 'Pijlers onder planbureauproducten' is bedoeld voor programmaleiders, medewerkers van het NPB en voorzitters en secretarissen van de begeleidingscommissies van DLO-onderzoeksprogramma's.

Voortgang 2002

De sessie over het lopende onderzoek in 2002 ging in op de vraag hoe het NPB het onderbouwende onderzoek aanstuurt. De programmaleiders hebben veel suggesties gegeven, waarmee het NPB aan de slag gaat. Ze vinden dat het NPB de grote lijnen in de onderzoeksbehoefte duidelijk moet omschrijven. Verder willen de programmaleiders weten hoe tussentijdse

vragen uit lopende NPB-projecten ingepast kunnen worden en wat de lange-termijndoelen voor de kennisbasis zijn.

Foto: Guy Ackermans

Het NPB moet meer gebruik maken van de synergiemogelijkheden en de flexibiliteit van het onderbouwende programma door tijdig en concreet aan te geven welke gegevens nodig zijn. Ook is synergie nodig tussen de partnerinstellingen, met name binnen DLO en met het RIVM. De programmaleiders willen tenslotte de vraagarticulatie verbeterd zien door bijvoorbeeld de NPB-projectleider(s) er directer bij te betrekken.

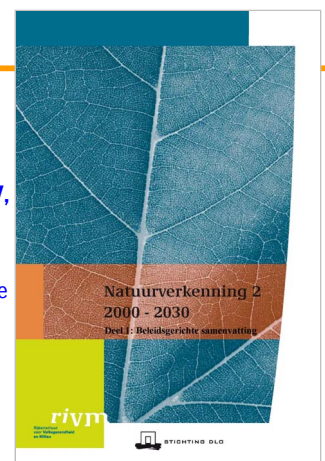
Evaluatie 2001

In het onderbouwende onderzoek zijn in 2001 een groot aantal projecten voor het Natuurplanbureau uitgevoerd. Een van de projecten (Subsidieregeling en agrarisch natuurbeheer) valt binnen programma 381 (Functievervulling natuur, bos en

Natuurverkenning in boekvorm!

De Natuurverkenning 2 verschijnt op 17 juli aanstaande in boekvorm. André van der Zande, Dir-Generaal bij LNV, zal het eerste exemplaar om 14.30 uur in ontvangst nemen. Plaats van handeling is Alterra – Wageningen.

De Natuurverkenning bestaat uit twee delen: de beleidsgerichte samenvatting en de wetenschappelijke onderbouwing. Deel 1 verscheen al eerder als rapport en als digitaal bestand op het web. Het is aan de Tweede Kamer aangeboden in de periode van de debatten over de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening. Kamerleden en de Staatsecretaris voor Natuurbeheer hebben de beleidsgerichte samenvatting herhaaldelijk in de debatten geciteerd. Deel 2 bevat veel achtergrondinformatie en illustraties. Binnenkort zal ook de Engelse vertaling van een verkorte versie van deel 1 gedrukt worden. Later dit jaar zal nog meer onderzoeksmateriaal gepubliceerd worden in een serie achtergrondrapporten

landschap). De resultaten zijn gebruikt in de Natuurbalans 2001. Hoewel het onderzoek snelle actie vroeg onder hoge tijdsdruk, is het goed volbracht. De betrokkenheid en het meedenken vanuit het NPB vond projectleider Kees van Vliet positief waardoor de afstemming met het lopende onderzoek soepel verliep.

Het andere project (over Groen wonen) is uitgevoerd in programma 386 (Groene deltametropool). De resultaten zijn gebruikt voor de Natuurverkenning. Projectleider Wim Timmermans zag zijn onderzoek als een experiment met 'rekenaars en tekenaars'. Het cultuurverschil tussen de rekenaars van het RIVM en de tekenaars van Alterra zorgde regelmatig voor wrijvingen. Dit was onvermijdelijk, maar uiteindelijk heeft het goed uitgekapt. De essays als resultaat van het onderzoek hebben geleid tot materiaal voor een maatschappelijk debat.

Planning 2003, synergie mogelijk?

De organisatie van het onderbouwende onderzoek is tamelijk complex omdat we proberen maximale synergie te bereiken. In de werksessie van de planning voor 2003 is gezocht naar het realiteitsgehalte van dit doel. De deelnemers aan de workshop gaven diverse suggesties voor het maximaliseren van de synergie. De kennisbasis van het NPB verbetert doordat onderzoek binnen en buiten het NPB-deel van het programma elkaar aanvult. De voorkeur gaat daarbij uit naar projecten met meer opdrachtgevers. Het NPB moet niet op de solotoer gaan, maar moet meer tijd investeren in overleg met programma- en projectleiders. Het is een goede zaak wanneer het NPB meedenkt bij de start van nieuwe programma's en ook daarvoor al, tijdens het overleg met LNV.

De onderzoeksresultaten van het thematische programma worden verbeterd doordat het NPB met zijn onderzoeksvisie een positieve bijdrage levert aan de vraagarticulatie. Met LNV is reeds de afspraak gemaakt dat het NPB zitting neemt in begeleidingscommissies met onder andere als taak raakvlakken in het beleid in te brengen in de programma's. In een vroeg stadium kunnen dan signalen worden afgegeven over beleidsveranderingen.

Team Natuurbalans verkent natuur in en om Utrecht

Saskia Ligthart

Maandag 17 juni rolde het externe concept van de Natuurbalans 2002 van de personen. Weer een mijlpaal gehaald! Tijd om even op adem te komen en inspiratie op te doen voor de eindspurt. Daarom ging de trekkersgroep samen met het projectteam van de Natuurbalans 2002 de dag erna op excursie. Bas van Eijk werkzaam op het secretariaat van het Milieu-en Natuurplanbureau-Bilthoven had rond het thema van de Natuurbalans van dit jaar 'Natuur voor mensen' een programma gemaakt.

Het eerste stukje natuur wat we bezochten, bleek geen natuur voor mensen, maar natuur met een hek erom heen. Ecoloog Theo de Ronde, betrokken bij het beheer van dit beschermde stads-natuurgebied, legde uit waarom we deze natuur alleen vanaf een afstandje mochten bewonderen. Overigens werd de geslotenheid van dit gebied wel zeer gewaardeerd door de omwonenden die zo ongestoord kunnen genieten van hun eigen achtertuin-natuur.

Het stadspark Bloeyendaal was het volgende stuk stadsnatuur. Een vriendelijk ogend bordje vraagt de bezoekers om rekening te houden met de aanwezige natuurwaarden. Deze aanwezige natuur wordt op zijn beurt door het beheer een handje geholpen, zoals bijvoorbeeld door het inzaaien van akkerbloemen. Wandelend trokken we verder naar de rand van Utrecht waar op het universiteitsterrein nog meer biodiversiteit bij elkaar was gebracht in de botanische tuin.

Aan de oostkant van Utrecht kun je genieten van een groene open ruimte die hier behouden is gebleven vanwege de historische vestingwerken die deel uitmaakten van de nieuwe Hollandse waterlinie. De beheerder van Staatsbosbeheer leidde ons rond bij het Fort bij Rijnauwen. Door de jarenlange

Foto's: Saskia Ligthart

afsluiting en de rust is dit fort nu een wijkplaats voor vele bedreigde planten en dieren. Vooral de vleermuizen die in het fort overwinteren spreken tot de verbeelding, maar waren nu niet te zien. Wel bewonderden we de noeste arbeid van kauwen die enorme nesten hadden gebouwd in het fort. De ijsvogels lieten zich helaas niet aan ons zien.

Aan het eind van de dag konden we tevreden terugkijken op de natuur voor mensen in en om de stad Utrecht.

Verschenen Werkdocumenten

In de reeks 'Planbureau – werk in uitvoering' zijn dit jaar verschenen:

- 01/16 Programma Internationaal Natuurbeheer 1996 – 2000. Doelen & besteding
- 01/17. De Deltametropool: een grenzeloos parklandschap!
- 01/18. Groen wonen tussen stad en land
- 01/19. EHS 2000. Technische achtergronden bij de bestanden van de Ecologische Hoofdstructuur
- 01/20 EHS 2001. Technische achtergronden bij de bestanden van de Ecologische Hoofdstructuur
- 01/21. Grondmarkt en grondgebruik. Een scenariostudie voor Natuurverkenning 2002/01 De beleving van watertypen. Literatuuroverzicht en validatie van de indicator 'water' uit het BelevingsGIS

Werkdocumenten zijn verkrijgbaar bij het secretariaat van het Natuurplanbureau – vestiging Wageningen (gebouw Alterra-oost, kamer 1.422; tel: (0317) 47 78 45. e-mail: info@nbp-wageningen.nl; of bezoek www.natuurplanbureau.nl

NIEUW!!!!!! Planbureaustudie 1. "Implementatie Europees natuurbeleid in Nederland" Bezoek onze website

Natuurbeleid heeft draagvlak en verbreding nodig

Interview met Hans Farjon en Martin Goossen

Florence van den Bosch

Rekening houden met de maatschappelijke betekenis van natuur is van essentieel belang voor het draagvlak van het natuurbeleid, stelt met name Martin Goossen. Het is vermoedelijk aan de voormalige staatssecretaris van natuur, Geke Faber, te danken dat dit gegeven langzaam bij de beleidsmensen begint door te dringen. Ook het Natuurplanbureau heeft in eerste instantie het belang van 'natuur voor mensen' onderschat.

Hans Farjon en Martin Goossen waren beiden betrokken bij het thema Ruimte in de Natuurbalans van '99. "We wilden daarmee zichtbaar maken wat andere beleidsterreinen kunnen betekenen voor het natuurbeleid." Hans benadrukt thema's als verstedelijking, landschap, ruimte voor water en de ruimtelijke versnippering van de EHS. Martin stelt de 'mensenwensen' centraal.

Blijkbaar vond Faber dat natuur ook voor mensen moet zijn. Daarin stond ze niet alleen. Hans: "De operatie Boomhut heeft mensen ervan bewust gemaakt dat de deuren open moesten." Volgens de twee geïnterviewden was de gedachte daarachter niet alleen dat mensen de mogelijkheid moeten hebben om van de natuur te genieten; het was ook bedreigend voor het draagvlak van het natuurbeleid dat het allemaal zo naar binnen gericht was. Het Natuurplanbureau (NPB) stelde de toegankelijkheid en gebruikswaarde van de natuur in de eerste Natuurbalansen ook nauwelijks aan de orde; in de Natuurbalans van '99 werd alleen gemeld dat er te weinig mogelijkheden zijn

Hans Farjon

voor recreatie in het groen rond de grote steden. De belangrijkste boodschappen waren dat het niet goed gaat met de EHS, dat die meer samenhangend moet zijn, dat je iets aan watersystemen moet doen en dat de toekomstige verstedelijking een probleem voor landschap is.

Ik denk dat er bij LNV ook een soort hobbyisme zit

Het bieden van meer mogelijkheden voor recreatie in natuurgebieden, kan volgens Martin veel betekenen voor vergroting van het draagvlak voor natuur. Martin: "Dat heeft het beleid nog steeds niet opgepakt. In de titel van de nota 'Natuur voor Mensen, Mensen voor Natuur' komt het idee wel heel erg naar voren, maar inhoudelijk hebben ze met de maatschappelijke functie van natuur nog niet zo veel gedaan. Ook in de uitvoering van het beleid zie je het niet terug. Er zijn bijvoorbeeld acht proeftuinen ingesteld waarin natuur en beleving gelijkwaardig zouden moeten zijn. Vervolgens worden die proeftuinen gesitueerd in gebieden die voor natuur heel interessant zijn. Maar waar de grootste tekorten zijn voor recreatie, namelijk in het westen van het land, daar is maar één proeftuin. De Directie Groene Ruimte en Recreatie

wordt regelmatig *overruled* door de Directie Natuurbeheer"

LNV lift mee

Naast het formuleren, is het realiseren van natuur-, recreatie- en landschapsbeleid voor LNV ook nog een probleem, vanwege de vele andere belangen en partijen die er invloed op uitoefenen. Martin: "Als het gaat om beleving, dan zie je dat verschillende ministeries daarvoor verantwoordelijk zijn. We hebben een grootschalig onderzoek gedaan onder recreanten, naar wat zij zelf belangrijk vinden. Dan worden indicatoren als 'stille' genoemd. En juist op dit soort indicatoren heeft LNV niet zo veel invloed; daarvoor moeten ze bij andere ministeries aankloppen." Hans: "De Randstadgroenstructuur bijvoorbeeld. Ik denk dat die zo moeilijk te

realiseren is vanwege de hoge ruimtedruk, juist in het westen van het land. Wil je daar dat soort projecten realiseren, dan heb je flink wat geld nodig of een ruimtelijk beleid dat de grondmarkt voor groen beïnvloedt" LNV moet aanhaken bij projecten van andere ministeries, om het natuurbeleid te kunnen realiseren. Martin: "De Randstadgroenstructuur heeft nu een vervolg gekregen in het beleid voor Groen in en om de Stad. Maar de G30¹ gemeenten

¹ De G30 zijn 30 grote gemeenten die, binnen het kader van het Grote Steden Beleid van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) kunnen inzetten om de leefbaarheid, met name in achterstandswijken, te verbeteren.

zijn gekozen op basis van hele andere criteria dan groen. Het gaat vooral om achterstandswijken waar iets aan gedaan moet worden. De G30 zijn nu ook maar meegenomen voor Groen in en om de Stad, maar er zitten een heleboel gemeentes tussen die helemaal geen tekort hebben aan groen. Aan de andere kant zijn er gemeentes die een groot tekort hebben aan groen, die niet bij de G30 zitten. Daar doet het beleid op dit moment niks mee"

Het landschap als museum

Om, van de andere kant, met het natuurbeleid alléén maar in te zetten op de belevingswaarde van natuur en landschap, is volgens Hans toch ook weer te beperkt. "Over wat, bijvoorbeeld, kwaliteit van het landschap is bestaan verschillende

opvattingen. Je kan het bekijken vanuit: hoe kijken mensen er tegenaan? Dan spelen diversiteit en afwisseling en ruimte een belangrijke rol. Maar je kan de waarde van het landschap ook bekijken vanuit de vraag: hoe is het historisch

gegroeid? Dan worden juist de open landschappen, de veenweidegebieden, de droogmakerijen hoog gewaardeerd. Om de discussie over de betekenis van het landschap te voeren, zijn de belangrijkste landschappen in Nederland op kaart gezet. Op de kaart kun je zien dat vanuit de beleving hoog-Nederland erg gewaardeerd wordt, terwijl vanuit de informatiewaarde juist laag-Nederland hoog scoort. Je merkt dat dergelijk materiaal discussie los maakt."

Martin Goossen

Natuur en landschap alleen voor mensen kan als beperkt beschouwd worden, maar het is wel in lijn met de nieuwe politieke wind. Martin: "Ik denk dat als het natuurbeleid zich sterk verkoopt onder het kopje 'natuur en milieu', dat het enorme klappen krijgt van het komende rechtse kabinet. Maar als je de gevoelens die er blijkbaar leven in de samenleving – van: er wordt zo weinig naar ons geluisterd – als uitgangspunt neemt, als je uit gaat van wat mensen voor natuur willen, dan zitten er nog best wel wat kansen in. Kwaliteit van de leefomgeving wordt belangrijk, en daar hoort groen wel bij."

Je core-business is altijd: wat betekent dat voor natuur en landschap

Het thema draagvlak heeft het NPB dus vrij laat opgepakt; we hobbelen daarmee in feite achter het beleid aan. Hans: "Dat heeft waarschijnlijk te maken met de rol van een Planbureau. En aan de hoge eisen aan objectiviteit en onderbouwing die daar uit voortkomen. Je ziet het voor meer onderwerpen." Er zijn inderdaad meer trends te constateren die relevant zijn voor het natuurbeleid. Signaleren we die wel op tijd? Om maar eens iets te noemen: de veranderende rol en positie van de landbouw in Nederland.

Martin: "Landbouw is laatste jaren de leverancier van gronden geworden; het lijkt in het hele krachtenspel de grootste verliezer." Hans: "Een thema als boeren voor natuur kom je in al die Natuurbalansen nauwelijks tegen. Het ging vooral over hoeveel beheerscontracten waren afgesloten. Wij hadden blijkbaar niet voldoende kennis in huis over wat dat nou betekent voor natuur. Je ziet dat Wageningen Universiteit op dit punt wel nieuwe feiten weet te brengen. Gelukkig is dit thema opgenomen in de komende Natuurbalans."

Verder zijn natuurlijk thema's als water en infrastructuur voor ons van essentieel belang. Hans: "De kritiek van het RIZA is: de Natuurbalans houdt op zodra het water wordt. Maar het is meer dat we op dat terrein nog niet zo thuis zijn, dan dat er op dat terrein niets te beleven valt. De inbreng van RIZA en RIKZ in het NPB wordt gelukkig steeds groter. Berging en vasthouden van water vraagt de komende eeuw veel ruimte. Wat dat betekent voor natuur en landschap, weten we nauwelijks. Maar je ziet die discussie nu wel opkomen. We investeren op dat punt in het onderbouwend onderzoek. En in kennis over infrastructuur. Dat is zowel voor landschap als voor natuur, maar ook voor recreatie, een heel belangrijk

thema; denk aan geluid, doorsnijding, Rijkswaterstaat besteedt hier veel aandacht en geld aan. Kijk maar naar de vele natuurbouw en fauna-passages die gerealiseerd worden bij hun projecten. De vraag die voor het NPB interessant is: leveren die investeringen wel op wat ervan verwacht wordt? Martin: "Vanuit natuuroogpunt is er bij Rijkswaterstaat en het Min. van V&W wel een omslag te zien, maar recreatie hobbelt daar nog een beetje achteraan. Er worden wel allerlei ecodeucten voorgesteld, maar men kijkt niet of er gecombineerd kan worden met recreatie."

Het was anderhalve man en een paardekop

In aanmerking genomen dat het Natuurplanbureau in '98 vanuit het niets is opgezet, kan gesteld worden dat de medewerkers inmiddels toch vrij goed op de hoogte zijn van wat er allemaal speelt en gaat spelen in de omgeving van het natuurbeleid. Hans: "Ik vind het erg goed dat we dit jaar met een team Kennismanagement zijn gestart. Tien planbureau-medewerkers hebben nu tijd om een onderzoeksvisie te ontwikkelen voor de komende jaren. En ook de formulering, begeleiding en evaluatie van onderzoeksprojecten voor het NPB krijgt nu de aandacht die het verdient."

Reorganisatie bij RIVM heeft gevolgen voor NPB

Het RIVM wordt gereorganiseerd. Elke sector binnen de organisatie krijgt een duidelijk afgebakende taak. Zo is er sinds 1 januari een sector Milieu- en Natuurplanbureau (MNP), waarin de medewerkers worden geacht alleen planbureauwerk te doen.

De Natuurplanbureaufunctie, die het RIVM samen met de Stichting DLO invult, is voor de vestiging Bilthoven ondergebracht in het Team Natuur, Landschap en Biodiversiteit als onderdeel van

het MNP. In Wageningen wordt de Natuurplanbureaufunctie op twee manieren ingevuld, namelijk door een groep medewerk(st)ers die vanuit Alterra en LEI in de WOT- eenheid Natuurplanbureau - vestiging Wageningen zijn gedetacheerd, onder leiding van Paul Hinssen. Daarnaast heeft het Natuurplanbureau capaciteit gelabeld in de DWK/DLO onderzoeksprogramma's.

Op dit moment verkennen we de mogelijkheid om het MNP als unieke organisatie neer te zetten met twee vestigingen, als coproductie van RIVM en Stichting

DLO, onder eindverantwoordelijkheid van de bij het RIVM zittende directeur Van Egmond van het MNP. In de zomer wordt het Formatierapport uitgebracht, waarin de omvang en structuur van het MNP is beschreven. In het najaar worden de RIVM medewerkers in de Teams geplaatst, met als doel om op 1 januari 2003 geheel paraat te zijn als planbureau medewerk(st)er. Tegen die tijd moet ook de relatie met de NPB-ers in Wageningen geheel en al helder zijn, inclusief de presentatievormen van het MNP, zoals publicaties en de website (L.B.)

Lezers waarderen Nieuwsbrief

In april hebben we een enquête gehouden onder ruim 350 lezers van *Nieuws van het Natuurplanbureau*. Meer dan 125 personen hebben gereageerd en hebben de vragen beantwoord. Een kwantitatieve impressie.

Van de respondenten leest 20 % de Nieuwsbrief in zijn geheel, terwijl 55% een selectie maakt uit de artikelen. De overigen lezen alleen de koppen. Over de verschijningsfrequentie (6 tot 8 keer per jaar) en de omvang (4 pp) is vrijwel iedereen (meer dan 90%) tevreden.

De meningen over de inhoud zijn verdeeld. Het wetenschappelijk gehalte mag van 40% van de respondenten omhoog, terwijl 55% het zo wil laten. Iets meer dan 15% vindt dat de inhoud minder populair mag, daarentegen wil 12 % juist populairdere artikelen. 73% vindt het prima op de huidige manier. De Nieuwsbrief moet meer actuele onderwerpen bevatten, aldus 60% van de respondenten. Iets meer dan de helft vindt dat persoonlijke onderwerpen minder aandacht mogen krijgen.

Er zijn kleine verschillen tussen de diverse lezersgroepen (RIVM, DLO, Ministeries). Medewerkers van DLO geven vaker aan meer wetenschap en meer actualiteit in de Nieuwsbrief te willen dan medewerkers van het RIVM. De meeste lezers bij de ministeries willen graag minder aandacht voor persoonlijke onderwerpen. RIVM-ers zijn het meest tevreden; van hen hoeft de inhoud het minst te veranderen.

Velen hebben de enquête aangegrepen om hun persoonlijke mening toe te lichten. In grote lijnen klinkt waardering door. De Nieuwsbrief voorziet duidelijk in een behoefte. We kunnen aan de slag met diverse waardevolle suggesties om Nieuws van het Natuurplanbureau beter te laten aansluiten bij de lezers. Er zijn ook kritische geluiden. Dit heeft vaak te maken met de positie van het Natuurplanbureau en de rol van het RIVM aan de ene kant en de Stichting DLO aan de andere kant. Deze discussie is volop in beweging. We houden u op de hoogte! (BtC)